

MINTAQADA MEHNAT BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ISHCHI KUCHINING ICHKI VA TASHQI MIGRATSIYASINI O'RGANISH

Savrieva Madina Xakimovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti, iqtisodiyot fanlari doktori (PhD), v.b.dots

savrievamadina@gmail.com

Ikramova Shoxsanam Kamol qizi

Navoiy innovatsiyalar universiteti, "Iqtisodiyot" yo'nalishi, 1-bosqich talabasi

ikramovas677@gmail.com

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 06.03.2026

Revised: 07.03.2026

Accepted: 08.03.2026

KALIT SO'ZLAR:

*mehnat migratsiyasi,
tashqi migratsiya, ichki
migratsiya, migratsiya
oqimlari, migratsiya
muammolari, migratsiya
siyosati*

maqolada mehnat migratsiyasi, shuningdek, ishchi kuchining eksporti masalasi zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy kun tartibida muhim o'rin egallaydi. Deyarli har bir davlat bir vaqtning o'zida mehnat migrantlarini yuborish hamda qabul qiluvchi mamlakat sifatida namoyon bo'ladi. Bu jarayonlar iqtisodiy muvozanatning muhim qismini shakllantiradi, pirovardida, mehnat bandligi tuzilishiga, kapital harakati, demografik dinamikasiga ijobiy ta'sir qilib, milliy iqtisodiyotning barqarorligiga ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekistonda mintaqaviy mehnat bozorini optimallashtirish bo'yicha strategik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amaliy amalga oshirish ishchi kuchini samarali boshqarishga, iqtisodiy o'sishni tezlashtirishga va aholining farovonligini oshirishga yordam beradi. Shuning uchun mehnat bozorini optimallashtirish bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlar o'tkazish va innovatsion yondashuvlardan foydalanish dolzarb va muhim vazifadir. Bu mehnat bozoridagi murakkab jarayonlarni tahlil qilish va optimallashtirishda strategik ahamiyatga ega. Ekonometrika mehnat bozori dinamikasini aniq tushunish, talab va taklif

o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish, ishsizlikni prognoz qilish va samarali ish o'rinlarini yaratish strategiyalarini ishlab chiqish uchun muhim vositadir.

Mehnat bozori–har qanday iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy tizimlardan biri bo'lib, uning samarali ishlashi talab va taklif muvozanatiga, iqtisodiy sharoitlarning o'zgarishiga va innovatsion rivojlanish tendensiyalariga bog'liq. Iqtisodiyotni intensiv rivojlantirish jarayonida mehnat bozorini samarali boshqarish va uni ekonometriya vositalari yordamida tahlil qilish orqali barqaror bandlik darajasi, yuqori mehnat unumdorligi va hududiy mehnat resurslarining optimal taqsimoti ta'minlanishi mumkin⁴.

Migratsiya - bu aholining ma'muriy chegaralarni kesib o'tib, yashash joylarini doimiy yoki vaqtincha o'zgartirish uchun fazoviy harakati⁵. S.F. Bolshenko⁶ va hammualliflarning tadqiqotlariga ko'ra, migratsiya oqimlari asosan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi yuqori bo'lgan mintaqalarga yo'naltirilgan bo'lib, ta'lim, kasbiy, madaniy va kundalik hayotda, shuningdek, sog'liqni saqlashda kengaytirilgan imkoniyatlarni taqdim etadi.

Muxammedov M.M. va N.U.Arabov tadqiqotlarida XXI asrda jahon iqtisodiyotining integratsiyalashuvi va liberallashtirish jarayonida mehnat migratsiyasining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi ahamiyati va keng jamoatchilikning unga berayogan e'tibori yildan-yilga ortib bormoqda. Ayniqsa, mehnat resurslariga boy va xalqaro mehnat migratsiyasining asosiy ishtirokchilaridan biriga aynalgan O'zbekiston uchun mehnat migratsiyasi muammolari muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli maqolada O'zbekistonda mehnat migratsiyasining kelib chiqish sabablari, uning o'ziga xos xususiyatlari, hozirgi holati va istiqbollari o'zining batafsil bayonini topgan⁷.

Mehnat migratsiyasi (ichki va tashqi) mintaqaviy mehnat bozorini barqarorlashtirish, ishchi kuchi yetishmasligini to'ldirish va ishsizlikni tartibga solishda asosiy omil hisoblanadi. Ichki oqimlar ko'pincha qishloq joylaridan shaharlarga yo'naltiriladi (urbanizatsiya), tashqi migratsiya esa uzoq muddatli yoki mavsumiy ish uchun ishchi kuchi

⁴ Aralov G'.M. Hududlarda mehnat bozorini rivojlantirishda ishchi kuchining ichki va tashqi migratsiya oqimlarini o'rganish. "Raqa mli iqtisodiyot" ilmiy-elektron jurnali. 11-son. 2025.

⁵ Симачев Р.А. Проблемы трудовой миграции в современной России // Caucasian Science Bridge. – 2022. – № 1. – С. 109-111.

⁶ Большенко С.Ф., Горбунова В.Б., Кафидов В.В. Миграция как фактор прямого влияния на конкурентоспособность трудового потенциала региона: оценка и методы государственного управления // Проблемы межрегиональных связей. – 2021. – № 16. – С. 29-33.

⁷ Muxammedov M.M., Arabov N.U. Tashqi mehnat migratsiyasi: muammolar va yechimlar. JURNAL Journal of marketing, business and management, 2022 yil. <https://cyberleninka.ru/article/n/tash-i-me-nat-migratsiyasi-muammolar-va-echimlar>

oqimini ta'minlaydi. Bu beqarorlikni keltirib chiqaradi va mintaqaning iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir qiladi.

Davlat migratsiya siyosatini takomillashtirish iqtisodiy rivojlanishni oshirishga, yuqori sifatli ishchi kuchini ta'minlashga, ishchi kuchi yetishmasligini bartaraf etishga va bir vaqtning o'zida milliy xavfsizlikni mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, hududlar o'rtasidagi global ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlar migratsiya oqimlarini keltirib chiqaradi, bu ham ixtiyoriy, ham majburiy bo'lib, iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy kabi ko'plab omillar bilan belgilanadi.

Shuni ta'kidlash kerakki, mehnat migratsiyasi zarur ishchi kuchi oqimini va ilmiy-texnik taraqqiyotga yuqori malakali mutaxassislarning hissasini qo'shish orqali qabul qiluvchi mamlakatlarning rivojlanishini rag'batlantirsa-da, u pul o'tkazmalari va bilim almashinuvi orqali donor mamlakatlarga iqtisodiy foyda keltiradi. Biroq, bu sohadagi samarasiz davlat siyosati mehnat bozori uchun salbiy oqibatlarga olib keladi va millatlararo ziddiyatlarga, noqonuniy bandlikning oshishiga va soyali iqtisodiyotga olib kelishi mumkin. Shuning uchun migratsiya siyosatini milliy rivojlanish strategiyalariga integratsiya qilish xavflarni minimallashtirishga va migratsiya jarayonlaridan maksimal darajada foyda olishga yordam beradi⁸.

Mehnat bozoridagi o'zaro ta'sirning asosiy jihatlari:

Ichki migratsiya: Mamlakat/mintaqa ichida ish yoki o'qish topish uchun ko'chib o'tish bilan bog'liq, ko'pincha doimiy yoki o'zaro.

Tashqi migratsiya: Mamlakatlar o'rtasidagi harakat, tartibga solingan migratsiya siyosati, ko'pincha ishchi kuchi yetishmasligini to'ldirishga qaratilgan.

Mintaqaga ta'siri:

Muvozanatsizlikni kamaytirish: Mahalliy aholi tomonidan to'ldirilmagan bo'sh ish o'rinlarini to'ldirish (ko'pincha past malakali ishchi kuchidan).

Ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar: Infratuzilmaga bosimning oshishi, ammo ishlab chiqarish hajmining oshishi.

2020-2025-yillar davomida O'zbekistonda umumiy bandlik darajasi 56-58% atrofida saqlanib keldi. Shu bilan birga, yoshlar o'rtasida ishsizlik darajasi juda yuqori bo'lib qolmoqda – taxminan 14-16% atrofida. Markaziy bank va Milliy Statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, shahar va qishloq aholisi o'rtasida ishsizlik darajasi keskin farq qiladi: shaharlarda – 10-12%, qishloq joylarda – 18-20%. Ishchi kuchining iqtisodiyot

⁸ А.В. Минаков., А.В. Долгушина. Проблемы внутренней и внешней трудовой миграции в России.

bo'ylab taqsimlanishi quyidagicha ko'rinishga ega, ammo bu ko'rsatkichlar mehnat bozori tarmoqlari o'rtasida disbalans mavjud ekanligini ham ko'rsatadi⁹:

- qishloq xo'jaligi - 28%;
- ishlab chiqarish va sanoat - 25%;
- savdo va xizmatlar - 22%;
- davlat sektori va ta'lim - 15%;
- boshqa sohalar - 10%.

2024–2025-yillarda migrantlar yuborgan pul mablag'lari 12,6-14,9 mlrd. dollar oralig'ida bo'ldi. Ushbu mablag'lar ko'plab oilalar uchun asosiy daromad manbai hisoblanadi: uy-joy, ta'lim, kundalik xarajatlar shu mablag' orqali qoplanadi, bu esa aholi turmush darajasini oshiradi va qashshoqlikni kamaytirishda muhim omil bo'ldi.

mehnat migratsiyasi O'zbekiston uchun hali ham juda muhim iqtisodiy va ijtimoiy fenomen bo'lib qolmoqda. Uzoq muddatli migrantlar soni kamaygan bo'lsada, umumiy migrasion mobillik va vaqtinchalik safarlar ko'paymoqda. Migrantlar yuborgan mablag'lar asosan, oilalar farovonligini oshirmoqda, qashshoqlikni kamaytirmoqda, ichki bozorda iste'molni kuchaytirmoqda va butun iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlamoqda.

Mehnat migratsiyasi O'zbekiston uchun hali ham juda muhim iqtisodiy va ijtimoiy fenomen bo'lib qolmoqda. Uzoq muddatli migrantlar soni kamaygan bo'lsa-da, umumiy migrasion mobillik va vaqtinchalik safarlar ko'paymoqda. Migrantlar yuborgan mablag'lar:

- oilalar farovonligini oshirmoqda;
- qashshoqlikni kamaytirmoqda;
- ichki bozorda iste'molni kuchaytirmoqda va butun iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlamoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Aralov G'.M. Hududlarda mehnat bozorini rivojlantirishda ishchi kuchining ichki va tashqi migratsiya oqimlarini o'rganish. "Raqa mli iqtisodiyot" ilmiy-elektron jurnali. 11-son. 2025.
2. Симачев Р.А. Проблемы трудовой миграции в современной России // Caucasian Science Bridge. – 2022. – № 1. – С. 109-111.

⁹ Djalaliddinov.T.D. O'zbekistonda migratsiya va mehnat eksportining ayrim jihatlar. "Raqa mli iqtisodiyot" ilmiy-elektron jurnali | 13-SON | 2025.

3. Большенко С.Ф., Горбунова В.Б., Кафидов В.В. Миграция как фактор прямого влияния на конкурентоспособность трудового потенциала региона: оценка и методы государственного управления // Проблемы межрегиональных связей. – 2021. – № 16. – С. 29-33.

4. Muxammedov M.M., Arabov N.U. Tashqi mehnat migratsiyasi: muammolar va yechimlar. JURNAL Journal of marketing, business and management, 2022 yil. <https://cyberleninka.ru/article/n/tash-i-me-nat-migratsiyasi-muammolar-va-echimlar>.

5. А.В. Минаков., А.В. Долгушина. Проблемы внутренней и внешней трудовой миграции в России.

6. Djalaliddinov.T.D. O‘zbekistonda migratsiya va mehnat eksportining ayrim jihatlari. “Raqqamli iqtisodiyot” ilmiy-elektron jurnali | 13-SON | 2025.

